

Kongl. Maj:t's Befallningshafwandes
i Gefleborgs Län till Kongl. Maj:t afgifne

Femårs-Berättelse

år 1822.

Stockholm, tryckt hos Samuel Rumstedt, 1823.

INLEDNING TILL

Kongl. Maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1817/1821-1851/55.

Kungl. Maj:ts överståthållares i Stockholms stad och Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Sveriges län till Kungl. Maj:t femårsberättelser. Vissa femårsperioder finns även tabellbilagor.

Berättelserna innehåller följande avdelningar:

- Länets allmänna beskaffenhet
- Innevånare
- Näringar
- Politisk författning
- Städer

Efterföljare:

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetad och utgivet av Statistiska centralbyrån. – Stockholm, 1863-1912. Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes i Gefleborgs Län till Kongl. Maj:t afgifne Femårs-Berättelse år 1822.

Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB).

Vid digitaliseringen har en innehållsförteckning skapats och lags till.

Kongl. Maj:t's Befallningshafwandes
i Gefleborgs Län till Kongl. Maj:t afgifne

Femårs-Berättelse

år 1822.

Stockholm, tryckt hos Samuel Rumstedt, 1823.

INNEHÅLL

Underdånig berättelse

	Sid.
1:mo Länets allmänna beskaffenhet.....	3.
2:o Innewånare.....	3.
3:o Näringar.....	4.
Jordbruk.....	4.
Skogarne.....	6.
Bergsrörelse.....	7.
Fabriquer, Bruk och öfrige Näringar.....	8.
Binäringar.....	8.
Handel i Landet.....	9.
Wästgötharnes Gårdsfarihandel.....	10.
Sjöfart.....	10.
4:o Politsk författng.....	10.
Kammarwerk.....	10.
Statsbidrag.....	10.
5:o Städer.....	11.
Gefle.....	11.
Söderhamn.....	13.
Hudikswall.....	14.

Tabellbilaga

Tabell för Gefleborgs Län

Tabell för städerna i Gefleborgs Län

Detta Län består af 42 Socknar, fördelade uti 3:ne Fögberier; nämligen Gestrifelands, Södra Helsingelands och Norra Helsingelands, samt 4 Domsagor, eller Gestrifelands, Helsingelands Södra, Helsingelands Västra samt Helsingelands Norra. Alla dessa Domsagor lyda under Väster-Norrlands Lagsaga.

1:mo Länets allmänna beståfvenhet är sådan, att ansefliga berg och högder omvärla med strömmar, sjöar, upodlade slätter,skogar, myror, mosar och kärr.— Bland elfvar och sjöar äro Dahlelswen, Ljusne- och Worna-elfvar, samt Sidarne Storsjön, Ottarn och Sjarn de betydligaste; och bland Berg åter Kungsberget i Osmanstid Socken; Söderåsen i Thorsåkers Socken, Lenåsen, Rönåsen och Fallåsen i Ugglebo Socken, de högsta.— Jordmånen består: uti Gestrifeland: af dels mer och mindre swag Lera, Swartmylla, Lättlandsjord, sandblandad lera, lermålja, sandmålja och på några ställen af endast sand; uti Södra Helsingeland af sämre lermylla, målja och sand, samt uti Norra Helsingeland åter af Lera, Sand, Myr- och Mull-jord.— De befintelige många wattensjuka Mosar och Kärr samt wattungragen, förorsaka wiserligen swala sommarnätter och tidiga nattfroster, samt att såden mycket sent mognar, öfvensom ock wattunglöden, till betydlig Rada för Jordbrukaren; men hålsotillståndet synes där af icke särdeles lida, emedan farsoter icke ofta härja, och kunna lätt dämpas.—

Någre utdikningar och strömmrensningar hafwa, de sednare åren på åtskillige ställen inom Lännet blifwit verkställda; och hwar af Jordbrukaren och owebersågeligen fått erfara nytta; men de kostnader som åtgå för att uti stort kunna verkställa sådana utdikningar och strömmrensningar, öfvergå den enskildes förmåga.—

Danmält torde icke böra lemnas att Lomsjön, belägen å gränzen emellan Årsunda och Wahlbo Socknar i Gestrifeland genom utdikning blifwit sänkt en aln.

2:do Innewanare. Folkmången utgör 80,961 personer nämligen:

I Gestrifland

Mantalskrifne Manspersoner	"	"	"	"	6,516.
Dito Qwingspersoner	"	"	"	"	7,059.
Befriade personer, eller ålderstigna och orkeslösa, ofärdiga, utfattiga, Barn under 15 år, samt tjänstgörande Soldater och Wotsmån	"	"	"	"	11,234
					<hr/> 24,809

I Södra Selsingeland:

Mantalskrifne Manspersoner	"	"	"	"	6,781.
Dito Qwingspersoner	"	"	"	"	2,191.
Befriade af båda könen	"	"	"	"	12,522.
					<hr/> 27,494.

I Norra Selsingeland

Mantalskrifne Manspersoner	"	"	"	"	7,300.
Dito Qwingspersoner	"	"	"	"	8,749.
Befriade af båda könen	"	"	"	"	12,609.
					<hr/> 28,658.

Summa Personer 20,961.

Under de sista 5 åren har folkmängden ökat, hwartill ordsaken torde böra sökas, såväl i det hälsosamma tillståndet och skyddsöppor-
ne, som i den omständighet att utflyttningar från Länet ganska sällan
och ogärna företagas.

Folket är mera och mindre bildat och sedligt, mer och mindre
arbetsamt, äfvensom och mer och mindre begifwet på brånwins supan-
de, förbrytelser större och mindre hafwa å ättillige ställen blifwet för-
öfwade. —

Konst- och näringsfliten är likwäl i det hela tagit, berömdwärd;
men wålmågan synes dock, ehuru tarflighet i klädebrågt i allmänhet
råder, genom flera på hwarandra fölgde miswårår, hafwa aftagit. —
Å arbetare är i det hela tagit ingen brist. — Dagswårkspriserne äro
ifrån 16 till 32 Skillingar Banco för Mans och merendels $\frac{1}{3}$:del mind-
re för Qwingspersoner.

3:o **Näringar** äro förnämligast Jordbruk, hwarwid behand-
lingsfått är sålunda: att åkern trädes uti en del Socknar till hälft-
ten, uti andra till en tredjedel, samt uti en del Socknar åter till en
fjerdedel. — Den öfriga delen af Jorden besås med Råg, Korn, Årter
och äfwen på några ställen med Potatis. Sådeslagens proportion till

hvarandra inhämtas af den för Landet upprättade och medföljande Tabell. Största delen af Hemmans åboerne iakttaga mycket omtänka att få Åkerjorden bördig genom trägen förning, samt påförande af gödsel, tillfökt med åtskillige andre göddande ämnen, hvaribland i synnerhet bör räknas dikes- och myrjord.— Af trågårdsvärter brukar allmogeen endast Potatis, Rål och Rötter samt på ganska få ställen något Äppelen och Körsbår, som planteras och växer uti särskildte afstångde så kallade kåppor.

De fordnade höga sådespriserne hafwa förorsakat många och betydande odlingar, där sådane kunnat göras, hvarigenom ock spannemåls tillgången blifwit ansenligen ökad.— Sådesproductionen svarar dock icke på långt när mot ortens behof. Vid de fleste Bondgårdar äfwen som ock wid Utanbedes lufwar, i synnerhet i Gestrifeland finnas Humlegårdar, som i goda år för ågarne lemna en någorlunda god afkastning, till och med till föryttrande. Einsådet såsom den betydligaste näringsgren, i synnerhet i Norra Helsingeland, för Lånets allmoge, är hvarken i af eller tilltagande, utan bibehålles i den mån, som med jordens bestående från utmångling kan förenas. Då Einsådet lyckas, blifwer af densamma, utom hwad i nämnde Fågderi förbrukas till husbehofs- och saluvarnad, 3 à 4000 R årligen föryttrade till andra orter; och är Einhandteringen därstädes, nästan den enda wanliga allmänna utväg hvarigenom penningar till Krono-Utstylder och andre utgifter inbringas.— Förbättrade Åkerbruchs metoder och redskap äro icke införda.— Mechaniska inrättningar till besparande af arbetskraft äro: Socken-klessmedjor; Linhamrar och Skåctor, Tröskmachiner, Sågar och Svalteqvarnar, hwilka alla begagnade till husbehof, dels drifwas med watten, dels också drifwas af hästkreatur. Bostapsrådsfeln utgör ock en wäsentelig näringsgren; dock är fodertillgången emot den öppna Åkerwidden på många ställen knapp.— De sidlanta ångarne äro i torra år någorlunda gifswande och behöfwa icke särdeles stötsel. Hårdwatts, eller den mindre bårande ången plijas i allmänhet till Swal, och därpå användes den bästa och kraftigaste gödslen. Åkren får åtnöjas med den swagare, eller artificiella.— Stallfodring om sommaren, brukas ej i Lånets, utan begagnas då betesmarkerne, förnämligast wid Fåbodarne, där kreaturen större delen af sommaren med förman wissas. Någre allmänna anstalter till större Bostaps racernes förbättring äro ej widtagne, men får-afswelen har de sednare åren wunnit, sedan Isländska och Norska får börjat införas.— Ladugårds afkastningen i Södra och

Norra Helsingeland svarar tillräckligt emot desse bögge Fögdariers behof och lemnar äfwen något öfwerflott af smör och ost till affalu; men i Gestrifeland åter är densamma för ortens behof icke tillräcklig, hwar till såsom orsak torde kunna räknas jordens hårdbrukning, Bergsbrörfen, samt fjutsningsbesväret, hwilket allt fordrar att ett stort antal hästar, som wanligen utfodras med det bästa höet, måste underhållas.— Vostaps sjukdomar hafwa icke på många år härjat—

Stogarne, bestående till det mesta af Tall och Gran samt Edstråd, nämligen Björk, Åsp, Rönn och Alder, utgöra den största delen af Lånets Area.

De äro fördelade emellan Skattemannen och Staten, hwilken sednare emot Recognition uplåtit sine tracter till Jernbruket.— Skattefogarne äro till det mesta emellan hemmansägarna, dels storstiftade, dels också tegstiftade, så att hwarje hemman har sin affilda lott, med undantag af stubbrättighets-hemmanen & Recognitions-fogarne, för hwilka hemman, till underdånig följd af Kongl. Maj:ts Nådiga Rungörelse den 4de Februarii 1811, fogesanslag wäl blifwit faststälde, men i anseende till fortsarande rättgångar ännu ej utbrutne. Fogarne i Södra och Norra Helsingeland äro tillräckelige för behofwet och i en del Socknar till och med därutöfwer; men i Gestrifeland åter är ett helt och hållet motsatt förhållande, emedan därstädes många hemman finnas, som nu icke hafwa stängningswirke och wedbrand, ännu mindre Byggnadstimmer. Hushållningen med Skatte-fogarne är allmännaft, men i synnerhet i Gestrifeland ganska dålig, håldst därstädes nästan all den fog som varit tjenlig till Bjelkar och Bräder afförts till England; och om ej brådpriserne de sednare ären så betydiligen fallit, skulle snart icke en Sägtall funnets qwar.

För att ännu mera öda flogen, låta Wönderna uti några Socknar af Gestrifeland sine drängar, oberäknad lön i penningar, för sin enskilda räkning säga wisa Tolfter bräder och utföra wisa famnar wed, hwilket officiell så inrotat sig, att den Bonde i besagde Socknar, hwilken ej därtill samtycker, eller, såsom Landbonde och icke ägande fog, ej kan sådant utläfwa, måste antingen betala något motsvarande i penningar eller ock blifwa i mistning af en dugelig Dräng.— Fogens återwäxt är, i anseende till jordens steniga och maara bestaffenhet, ganska sen. Ett öfwerflödigare och mera Skogödwande Byggnadsfatt har äfwen härjat wisa sig hos allmogen, men allstädes nästan utan smak och uträkning, samt på intet wis till wedbesparing, emedan de rum som de sjelf-

we, dageligen ej bebo, icke göras tåta och dragfria.— Stångsel-sättet är det urgamla, med gårdesgårdar kring ågorne och på få ställen stensmurar kring upbrutne små jordlägenheter; men omkring Stogslotter, Stogsångar och beteshagar brukas i allmänhet så kallade Brättagårdar, hvilka äro mycket stogsödande, dels därför att därtill användas endast ungsog, dels också därför att de snart nedruttna. Et- och Bofskogar finnas ej, och å Bränntorf är ej eller tillgång. Så wäl hos Ståndspersonerne, som hos allmogen, röjes gansta liten häg för planteringar af Löstråd.

Bergsrörelse: Uti Länet finnas sju stycken Jerngrufwor, nemligen Stollgrufwan, Nyångs- Öfste- Myggbo- och Sänkmåß-grufworne i Gestríkeland; Woxna grufwa i Södra samt en lydande under Strömbacka Bruk i Norra Helsingeland, hwarförutan ock i Färila Socken finnes en Coboltgrufwa, benämnd Loos. Af sagde grufwor, hvilka alla äro fattige på malm äro från Ldesmål uptagne, den under Strömbacka Bruk för trenne år sedan och Loos Coboltgrufwa förledit är.— Jernwerk äro i Gestríkeland: Gusinge med en masugn, fyra Stångjernshammare, en spikhammare, en slaghytta och en klenfmedja; Ördn-zinka med en masugn och tre Stångjernshammare; Gammelstilla med en masugn, en Stångjerns- och en spikhammare; Hofors med en masugn och en Stångjernshammare; Hammarby med en masugn och tre Stångjernshammare; Uhrfors med en masugn och två Stångjernshammare; Högbö med en masugn och två Stångjernshammare; Wij med en Stångjerns samt tre ämnes och Manufacturhammare; Åbro och Brattfors med en masugn och två Stångjernshammare; Åmot med en masugn och twenne Stångjernshammare; Wiksjö med två Stångjerns- och två Manufacturhammare; Wifors med två Stångjerns- och tre Manufacturhammare; Åymar men en masugn samt två Stångjerns- och tre Manufacturhammare; Öslättfors med två Stångjerns samt en knip, och fyra spikhammare; Hillewik med en masugn; Tolffors med två Stångjernshammare; Mackmyra med en masugn en Stångjerns- och tre Manufacturhammare samt Forsbacka med en masugn, tre Stångjerns- och sex Manufacturhammare samt Plåtugn; Bergsmännens Masugnar äro Webyggehyttan; Tjernås; Wåsterhälsbo; Bro, Norrbergs och Jerbo, och deras hamrar äro Wej, Ho, Präshytte, Fagerto, Tjernås öfre och nedre, Bergs öfre och nedre, Hossjö Wall, Backbergs, Kittersta, Åhs samt Jerbo öfre och nedre; uti Södra Helsingeland: Woxna och Swabens w.r.l., hwardera med twenne Stångjernshammare och

fyra hårdar samt egne Masugnar; Annefors och Norra Swartnäs med en hammare och twenne hårdar hwardera; och lyder under Annefors äfwen Hillbo Masugn; Kiblafors Bruk med twenne hamrar och fyra hårdar, samt tillhörande Manufactur; Catharineberg med en hammare och två hårdar; Gullgrufwa och Sunds med twenne hammare och fyra hårdar; Maråker med twenne hammare och trenne hårdar samt en spiksmedja; och lyder äfwen derunder Ljusne Masugn.

Bozna Manufacturwerk för spik och bandjern har på flere år ej varit i gång; och äro Wiksjöfors och Genwils Manufacturwerk delagde; samt uti Norra Helsingeland: Långwinds Bruk med Woda hammare, en Masugn och sex Stångjernshårdar, samt en salu kniphammare; Iggesunds och Nianforswerken med en Masugn, fyra Stångjernshårdar, och twenne spikhammare för en stock; Ströms Bruk med tre Stångjernshårdar; Onarps Masugn; Franghammars Bruk med tre Stångjernshårdar; Andersfors Bruk med en Stångjernshård; Hedwigsfors Bruk med två Stångjernshårdar, en ännas eller Röståls hård, en Plåthammare, en salu knip- och spikhammare; Strömbacks Bruk med fyra Stångjernshårdar, en salu kniphammare, en Plåt- och fyra salu Spikhammare; Mowike Masugn, samt Österbo Masugn.

Bergsbruket drifwes med flit och omtänka; och har, ehuru man nu flagar öfwer lågt pris och trög affättning, några år varit för Bruksägaren förmanlig. Den malm, som för Bruks-handteringen är nödig och icke utur de i Lånet befintlige Grufwor kan erhållas, måste hämtas från Roslagen, Stockholm, och Stora Kopparbergs Lån.

Fabriquer, Brut och öfrige Ndringar, hwilka icke höra till Bergsrörelsen hafwa icke under sednast förflutne fem år, medelst anläggande af nya tillkommit; och ej eller någre af de förutwarande, hwilka med omtänka skötas, och lemna mer och mindre inkomst för ägarne, blifwit nedlagde. Deras bestaffenhet och aflastning, inhämtas närmare af Tabellen.

Bindningar: Jagt och fiske idkas, i sonnerhet i wise Socknar i Södra och Norra Helsingeland, men lemna föga eller ingen inkomst.— Wägge dese ndringar tyckes wara i aftagande.— Ordsaken därtill lärer hufwudsakligast wara deras begagnande under lektiderna, äfwen som hwad Jagten angår kalla wårar och torra somrar, samt skogseldar, hwarigenom fogeläggen gått förlorade. Den fogel, som skjutes affändes merändels till försälgning i Södra orterne. Tjårubrännning werkställes i små dalar; men den blifwande Tjåran är till och med i det
bela

hela tagit otillräckelig för Vänet's behof. Koblning är en just icke rik-
tande, men säker penningeförtjenst för Skatte-Bonden, och köpe-koblen
kosta Jernbruken mindre än de kohl som af deras underhafswande till-
verkas. Pottasse-tillverkningen är ej ens kånd i orten.— Saltpetter
tillverkas i en del Socknar såmmeligen betydligt, och det är all an-
ledning förmoda att denna tillverkning mer och mer tilltager, då Sa-
brikanterne äro säkre om affättning till skåligt pris.— Forflande af
Malm samt Tackjern och Stångjern för Brufens räkning äfwensom och
Spannemål och andre köymanna-wahror emellan Städerna Hudikswall,
Söderhamn, Gessle, Upsala, Stockholm, Fablun, Hedemora och Wester-
ås, utgör en icke ringa förtjenst för allmogen.— Nlemåfnader tillver-
kas nästan endast till husbehof; men gröfre Linneråfnader såsom Blag-
garn och foderwåf äfwen till en icke ringa affalu, i synnerhet uti wise
Socknar af Södra och Norra Helsingeland.— Winterlöjder, bestående
af Laggkåril och Åker- samt Körredskap tillverkas nästan endast till e-
get behof.— Qwarnstenar samt Stållsten till Masugnar äfwensom
Trappsten och Sträcksten tillverkas i några Socknar af Gestråkeland,
men denne näring är icke särdeles lönande, emedan därtill ätgå många
dagswerken och ofta händer att då stenen i det närmaste är färdig, den
befinnes wara odugelig och allt å densamma neblagt arbete, förspilt.

Strömmingsfiske idkas af innerwånarne i de Socknar som gränt-
sa intill hafwet. Detta fiske har hittintills någorlunda bibehållit sig och
lyckats det ena året mer och ett annat år åter mindre, men är gagnan-
de i synnerhet därigenom att, utom obetydeligt försäljande af saltad
Strömming, den färska eller nyfiskade om sommaren säljes merändels
för billigt pris af allmogen i ofwan omförmålte Sjösocknar till de på
afstånd belågne Socknars innerwånare, hwilka sjelfwe afhämta och in-
falta sagde nödwändighets-wara.— Flera Skattlagde Silken både för
Skål, Lar, Åhl och Sil finnas; och är bland de samma, Ljusne arren-
de Larfiske, belågit i Söderala Socken af Södra Helsingeland, det be-
tydligaste. — Brådsågning: Wid höga brådespriser har denna hand-
tering wid skattlagde Sägarna i de närmast Städerna Gessle, Söder-
hamn och Hudikswall belågne Socknar gifwit någon penningeförtjenst;
men nu mera snarare förlust. —

Handel i Landet, drifwes med Landimanna-waror i allmänhet,
såsom Smör, Fogel, Lin, Garn och Wåfnader, men med skogseffecter
endast i de Socknar, som äro belågne närmare Städerna. Affättningas-
orterna för de förfländande äro förnkänligast Städerna Söderhamn, Gessle,

Upsala, Stockholm, Hedemora, Sahla och Fahlun, dels på marknaderna, dels också däremellan, dit endast Landsväg kan begagnas. Dessutom förbyttas och en del Landtmanna-waror på Skjærstad Marknad i Tersås Socken; och anses sagde Marknad för Landet förmonlig. —

Wästgötharnes Gårdfarihandel är för Länet högst skadelig; ty den tillskapar inbillade behof af granlåt och luxe, särdeles bland qwin-nokönet, och bortlockar penningen ur Landet. —

Sjöfart idkas endast af de inwid Hafskusten boende personer i och för deras fiskebragder, samt af någre få, då en eller annan last wed föres till Stockholm, samt Bräder till Hudikswall och Gefle.

4:0. **Politisk Författning Kammarverk:** Under de fem sista åren äro inalles sju hemmanslägenheter å nyo Skattlagde; inga af öde uptagne, eller i ödesmål förfallne, icke eller någre Krono-Nybyggen uptagne med wederbörligt tillstånd. Stor- och åfwen på någre ställen Enskiftes delningar fortgå och hafwa wunnit mycket förtroende, i anledning af deras allmänt erkända nytta. — Månge hemmansklyfningar göras i följd af folkökningen och äro nyttige där hemmanen ej allt för mycket sänderstyckas och utrymmen till ny-odlingar gifwas. Till hemmanens förswagande bidrager betydiligen den plågsed, som wunnit håfd, att i stället för lösen i penningar för hemmans-andelar, Skattfritt lemna till medarfwingar Torplågenheter undan hemman, hwarigenom Skogsbehofwet ökas och mulbetet minskas, samt hemmans-ågaren försättas i trångmål för sin utkomst jemte utskylders och allmänna oneras utgörande. Wattenupdämningar förorsakas wäl på flere ställen genom Bruksanläggningarne och äro menlige för jordbruket, men där- emot nyttige för Bergsdrörelsen. — Af Tabellen inhämtas antalet af hemman och deras olika natur samt lägenheter, Bruf och Qwarnar.

Statsbidrag. Detta Lån är wiserligen hårdt, både Skattlagdt och Koteradt och kan ej utgöra större onera än det nu med yttersta möda utgör. All omtänka och hushållning är högst nödig för att kunna bära dem. De Socknar som äro belågne närmast inwid stora Riksvägen få likwäl widkännas måsta tyngden däraf, i anseende till Gåstgiferijuts och inqwartering. Dese Socknar äro dock till ersättning därför, befriade från andre Kronoskjutsar än Krut- och Saltpettertransporter, däruti de öfrige Socknarne åfwen måste efter skatt deltaga och för dese sistnämnde Socknar äro Kronoskjutsarne så mycket mera tryckande, som de skjutsande måste oftast färdas 8 à 10 mil till och från Skjutningsstället, och då den wäg som de skola skjutsa tillägges, utgör

wägens längd 14 à 20 mil hwarigenom för hwarje häst och Karl förspilles från och med tre till och med fem dagar för hwarje Kronoffjut.

Wårdet af de i Tabellerne upförde onera och besvär har blifwit funnet dels genom medium af fem års Markgångspris å dagswerken och wåror, dels också genom gångbart pris å sådant hward ej warit Markgång.

Politi. Uti alle Socknar äro öfwerenskömmelser träffade till in-
stränkning af yppighet och öfwerflöd wid Gåstabad, hwilket medfört
god werkan. Byordningar äro ock utfärdade samt efterlefwas. Genom
utfärdad allmän Kungörelse är ungdomen förbuden att om nattetid
kringstryka och sig sammanstöcka öfwen som ock allmogen erindrade om
Skyldigheten att bidraga till tigarriets hämmande och obehörige perso-
ners kringstrykande m. m. — Till ordningens bibehållande wid Gåst-
gifswaregårdarne äro föreskrifter meddelade dels i dagböckerne, dels också
genom utfärdad allmän Kungörelse. — Andre Schole inrättningar gif-
was icke än att wisse tillsatte Barnalräre inom hwarje Socken, wisa
tider af året Rotewis underwisa Barnen i Christendomen samt att
skrifwa och räkna; och åtnjuta desse Lärare uti en del Socknar en rin-
gare lön af Socken-Magazinerne samt någon särskild wedergållning af
Barnens föräldrar. Uti en annan del Socknar åter, äro ordentelige
Schole-Casor inrättade. — Underwisingswerk för nyttiga slögder fin-
nas icke. — För hälsowården är en Committee i hwarje Socken på
Kongl. Maj:ts Nådiga befallning inrättad. — De fattige försörjas
dels uti Fattigstufworne, dels också uti gårdarne tourwis. Allmänna
anstalter till odjurs utöbände, bestå i synnerhet i utdelning af beldning
eller skattpenningar till dem som rofdjuren fölla. Derjemte begagnas
uti omförmålte ändamål Warggropar och Saxar. Dessa anstalter wer-
ka kraftigare för ändamålet, än stundom försökte skallgångar, hwilka
fållan lyckas i denna bergaktiga Landsort, där jemwål icke är någon
Jägeri-betjening och desutom brist på kunnoge Jägare.

5:o Städer; Sådane finnas här i Lånet trenne, nämligen
Gefle, belågen i Gestrifeland; Söderhamn i Södra Helsingeland och
Hudikswall i Norra Helsingeland. Alla desse Städer äro Stapelfrihet i
Nåder förunnadt. — Tillståndet med de samma är följande:

1:o Gefle; De Handlandes antal räknades wål förlebit är till
75 personer, men bland dem woro dock 18 som ingen rörelse drefwo. —
Utrikes Skeppare woro inalles 22 af hwilka endast 45 tidtals syfvelsat-

tes på de Handlandes 70 stycken större och mindre Skepp samt Fartyg. Sjömanshusets enrullerade styrka räknades wäl till Sex Hundrade Sjuuttiowå man, hwaraf endast 313 tjenstgjorde. — Af allt detta synes det Conjuncturen för handel och sjöfart på utrikes ort de sednare åren varit mindre gynnande. Exporten har bestått uti Stångjern, Koppar, Manufactursmide, Bräder, Bjelkar, Mastar och Bogspråk; Sparrar, Spiror, Handspakar; Beck, Tjåra, Rödårg, Tegel och Enbår; samt importen i synnerhet af Kalk, Spannemål, Salt, något Specier och Tobaksblader. Sandweckerier: I Staden finnas 125 Måstare med 77 Gefäller och 72 Ärlingar.

Strömmingsfisket, som idkas af en i Staden warande färskild Borggerlig Claf, har de sednare åren varit mer och mindre gifwande. — Stadsjorden, som skötes med flit och omtanka, består af: Gammal Änges- eller Bretjerd mot Platt och under Bewillning Tunland 1,247. Dito Dito Civile och Ecclesiastique Embets- och Tjenstemåns Udnings- och Pensions- jord som uti Tabellen är intagen under Udnernerne m. m. " " " " " " " " Tunland 216. Upodlingsjord under frihetsår " " " " " " " " Tunland 687.

Stadens Skog och utmark utgör circa Summa Tunland 2,150.
 Inslångd Betesmark " " " " " " " " Tunland 2,500.
 " " " " " " " " Tunland 600.

Summa 3,100.
 Utom desse tillhoppa räknade " " " " " " " " 5,250.

Tunland nyttjas till Potatoes och andra Jordfruktens plantering 1,130,000 Kwadratalnars Jord-areal eller circa " Tunland 21.

För Stadens Pastor är äfwen den Lön han åtnjuter såsom Pastor i Walbo Socken uti den i Tabellen intagne summa med 1243 Riksdaler uptagne. — Uti Staden finnes en Tobaks- samt en Segeldutsfabriqve och ett Sockerbruk, hwilka drifwas, de twenne förståndande, eller Fabriqverne med verkelig framgång, samt det sednare åter, eller Sockerbruket till snarare förlust än fördel för actie-ägarene. — Det i Staden warande Skeppswarf har drifwits med omkring 50 arbetare, hwilke dock, i anseende till det nästan affstadnade Skeppsbyggeriet, ej alltid, åtminstone ej med någon fördel kunnat syflosättas.

Uti Staden finnes ett Gymnasium; en Trivial-Schola; en Elementar-Schola och 2:ne Lancaster-Scholar. Desutom är inrättat ett Arbetshus hwarest en mängd Barn af Qwinnefönet årligen lemnas

underwisning i konsten att spinna och wäfwa; och finnes därjemte ett, utaf en privat man till Staden skänkt hus hwarest ätstillige af Stadens fattige hyresfritt bo. Hålsowården bestrides egenteligen af en Läzaretts-Läkare samt en Stads-Physicus.

2:o Söderhamn; Handel, directe på utrikes orter har blifwit begagnad, så widt omständigheterna i en mindre gynnande conjunctur för handelen det medgifwit. — Den hushwudsafeliga handelen har dock till det mästa drifwits på Stockholm och Gessle. — De afstullade inkomne waror hafwa bestått uti Spannemål; Salt; Linfrö; Caffe; Socker och Tobak; Hwaremot de till förnyttande å andre orter i Landet upköpte wahror bestått uti Bräder, Bjelkar, finare och gröfre wäfnader, Lin-garn och Smör. — Af det Jern, hwilket från Worna, Rihlafors, Swabens, Furudahls och Dahlfors Bruk till Stadens wåg ankommit, har Stadens handlande icke inköpt något till skeppning på utrikes ort, utan har alltsammans afgått på Stockholms wåg; och nyttjas någre af Stadens handlande såsom Commissionairer till den för Brukens räkning requirerade Spannemålsens och Jernets emottagande och affändande, emot arfwode och beting. — Till idkande af utrikes handel, hafwa under loppet af sistförflutne Fem år begagnats Stadens Handlandes fyra stycken Fartyg, samt till inrikes Sjöfart oberäknade Faktter och större Båtar, fem stycken större och mindre Fartyg. De Handlandes antal utgör 28 hwaraf dock 8 likwål med bibehållande af deras Bur-skap icke idka någon handel. Handwerkare finnas i Staden af nästan alla Profesioner 76 Mästare, 25 Gesäller och 32 Läringar.

Giset, som i Staden utgör en Borgarlig näring och egenteligen består af Strömmingsfiske samt idkas af 63 Borgare, förutan affigkomne Handlande och Handwerkare, har förleddit år warit särdeles gifwande. Sedan det i Staden warande Bewärs-Facioret hwilket tillföre drefs för Kongl. Maj:ts och Kronans räkning, numera blifwit nedlagdt, så syfvelsätta sig de därwid begagnade Handwerkare, af hwilka 20 äro i Staden bosatte, med Klensmeds- Swarfsware- och Timmermans-arbete. Stadens Jord af hwilken blott Tio Tunneland hålles i öppen åker och den öfriga brukas i Circulation, skötes wäl. En mycken idoghet rånes hos Qwinnokönet i afseende på tillwerkning af Wäfnader. Utom den närmare wård, skötsel och spisning, Stadens med erforderlige rum försedde 6 Fattighushjon dageligen njuta, undfå äfwen 11 personer middag hela året igenom och utom desse bespisas äfwenledes 20 andra personer fyra månader winiertiden; hwarförutan mindre

behöfwannde fattige till Juhl- och Påskhelgarne tilldelas hjelp i pennin-
gar och Spannemål. Ett Sjukhus är af en i Staden boende Pri-
vat man inköpt och till fattigwården skänkt samt med behöflige rum och
sängar försedt. Hålsowården bestrides i öfrigt af den i Staden boende
Provincial- Medicus. — Uti Staden finnes äfwen en större Schola,
samt en så kallad Fattig-Schola för Barns undervisning.

Guditswall grundar sitt bestånd i synnerhet på **Handel, Sandt-
werkerier och Strömmingsfiske.** Handelen drifwes egentligen med
Buldan, samt finare och gröfre Wäfnader, som där omkring till särde-
les myckenhet tillverkas, och till det måsta på Stockholm affättes, äf-
wensom ock med Spannemål, hwilken sednare handel under de sednare
åren betydeligen ökat de Handlandes förtjenst. Med twenne Fartyg, de
Handlande tillhörige, exporteras årligen 1 à 2 Laster Bräder och Bjel-
kar, hwaraf likwål, i anseende till den mindre goda conjuncturen för
trädwerkeshandelen, ingen winst för de Handlande kan wara att påräkna.
Utom det Salt, som med sagde Fartyg hemföres, idkas för öfrigt in-
gen utrikes handel. Stadens Handlande äro till antalet 26. — Fem-
tiotwå Handwerkare finnas, som med sina tillverkningar betjena dels
Staden, dels också Landets innewånare; och förmodas större delen af
Handwerkarna hafwa sin tarfsweliga utkomst. — Borgare, som idka
Strömmingsfiske, äro till antalet 130; och har fisket senast förflutne å-
ren warit wäxelwis mer och mindre gynnande, men i allmänhet mindre
fördelaktigt än förut. Uti Staden finnes en Tobaks-Fabrique, som
drifwes med fördel och har god affättning; och har desutom mot slutet
af förra året blifwit anlagd en Spegel-Fabrique hvars tillverknings-
och affättningsbelopp likwål icke för närwarande kan bestämmas. Den
Jord Staden äger, och hwilken Jord endast består af Åker och någon
Betesmark, skötes wäl. Af allmänna inrättningar finnas förutan den
i Staden warande Trivial-Schola 1:o en Pedagogie, hwarest 30 Barn
årligen njuta fri undervisning. — Första Fonden till sagde inrätt-
ning har af en nu mera afleden Privat man blifwit skänkt; 2:o Ett
Fattighus, uppfört nåsleddit är till twänne wåningars höjd och med 9
rum. För närwarande erhålla därå fyra fattiga årligt underhåll och
åttifwitige andre fattige fria Boningsrum och är af besintelige rummen
ett för sjukas skötsel och underhåll undantagit. Hålsowården bestrides
af en i Staden antagen Stads-Physicus. Skjut- och winterwågning
ombesörjes af Gåstgäfwaren emot där förde öfwerenskommen ersättning,
men wågarne underhållande om sommartiden åligger Stadens inne-

wånare att, efter skedd fördelning in natura ombesörja. Under sednare åren hafwa Åtskillige Stadens innewånare förenat sig till ett gemensamt Bolag för inrättandet af en Saltveter-tillverkning, som wid första förordningen nästledit är lemnade en afkastning af Femtio ^{tt}.

Gesle Slott & Lands-Cancelliet den 24 December 1822.

ERIC SPARRE.

A. F. de Frese.

